

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੯੩

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੪੯-੫੦]

**ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦਹਿ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥ ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ
ਹਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇ ॥ ਗੁਣ ਰਵਹਿ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਇਸੁ ਜੁਗ
ਮਹਿ ਵਿਰਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦਹਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨੁ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਸਚਾ
ਸੇ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੧॥ ਮ: ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਤੀਆ ਸਬਦਿ ਨ ਲਗੋ ਭਾਉ ॥
ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਕਮਾਵਣਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘੁ ਬਹੁ ਸੁਆਉ ॥ ਮਨਹਠਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ
ਪਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ
ਤਾ ਨਾਮ ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥੨॥ ਪਉੜੀ ॥ ਸਭ ਵਡਿਆਈਆ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਧਿਆਈਐ ॥ ਜਿ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀਐ ਸਾਈ ਪਾਈਐ ਜੇ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ਗੁਰਜ ਗਲ ਜੀਅ
ਕੀ ਕੀਚੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰੁ ਪੁਰਾ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਦੇਇ ਸਭ ਭੁਖ
ਲਹਿ ਜਾਈਐ ॥ ਜਿਸੁ ਪੁਰਬਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ॥੩॥**

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥

ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਥਾਨਕਾ—ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਬੈਠੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸੇ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਸਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਇੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਕੀ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦਹਿ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ ਜੇ ਚਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ ॥

ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਬਿੰਦਹਿ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਆਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ=ਉਹ ਹੀ ਅਸਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾ=ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ। **ਪ੍ਰਸ਼ਨ**—ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ? **ਉੱਤਰ**—ਜੇ=ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਾਇ=ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ, ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਤਾਂ ਜਾਤ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦੀ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ ॥

[ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਗ ੧]

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਜਾਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। (੧) ਇੱਕ ਮਰਦ ਜਾਤੀ ਹੈ, (੨) ਦੂਜੀ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਹੈ, (੩) ਨਿਪੁੰਸ਼ਕ ਭਾਵ ਖੁਸਰਾ ਅੱਧੀ, ਜਿਸਦੇ ਵਿੱਚ ਅਧੂਰਾਪਨ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਦੇਹ ਮਰਦ ਔਰ ਔਰਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੋਂ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਧੀ ਜਾਤ ਖੁਸਰੇ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਹੀ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਜਾਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ

ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— ਸਾਧ ਕਰਮ ਜੇ ਪੁਰਖ ਕਮਾਵੈ ॥ ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਜਗਤ ਕਹਾਵੈ ॥

ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮੈ ਕਰਹੀਂ ॥ ਨਾਮ ਅਸੁਰ ਤਿਨ ਕੋ ਸਭ ਧਰਹੀਂ ॥੧੫॥

[ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ]

ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਛਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵਣਜ, ਵਪਾਰ, ਖੇਤੀ ਆਦਿ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੈਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਾਏ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸੰਗਿਯਾ ਸੂਦਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਕੋ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚਾਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਵੰਡੇ ਕੰਮ ਸਨ ਪਰ ਕੰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਖੁਦ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਹ ਜਾਤੀਆਂ ਕਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛਤ੍ਰੀ। ਵੈਸ਼ ਦੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸੂਦਰ ਦੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੂਦਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਾਤਾਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਤੋਂ ਜਾਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਕੋਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਰਮ ਹਨ। ਜਿਸ ਕੋਲ ਜੇ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੋਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਸੋ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਔਰ ਦੈਂਤ ਇਕੋ ਹੀ ਬਾਪ ਬੇਟੇ ਕਰਮ ਔਰ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਭਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਬਾਪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਸਕੇ ਪਿਉ-ਪੁੱਤ ਕਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਗਰਸੈਨ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸੁਰ ਸ਼ਕਤੀ ਕੰਸ ਰਾਖਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਾ ਔਰ ਦੈਂਤ ਕਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਅਤੁ ਹੈ ਹਮਾਰੈ ॥

[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੨੪]

੨. ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੈ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀਐ ਜਿ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥

[ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੧੨]

੩. ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥ ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੈ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੬੬੨]

੪. ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਜੋ ਬਿੰਦੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ॥

ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮੁ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ॥

ਸੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਪੂਜਣ ਜਗਤੁ ॥

[ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੪੧੧]

੫. ਮਨ ਕੀ ਪੜੀ ਵਾਚਣੀ ਸੁਖੀ ਹੂ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥

ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਭਲਾ ਆਖੀਐ ਜਿ ਬੁਝੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

[ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੯੩]

੬. ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੈ ਤਿਸ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਤੁ ਰਹੈ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

[ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੬੪੯]

੭. ਬ੍ਰਹਮਣਹ ਸੰਗਿ ਉਧਰਣੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਮ ਜਿ ਪੂਰਣਹ ॥

ਆਤਮ ਰਤੰ ਸੰਸਾਰ ਗਹੰ ਤੇ ਨਰ ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲਹ ॥ [ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੬੦]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੌਣ ਹੈ? ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਣ ਨਾ ਹੋਣ ਕੇਵਲ ਜਾਤ ਕਰਕੇ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ, ਉਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ੧. ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ ॥ ਲੈਤ ਦੇਤ ਉਨ੍ ਮੁਕਰਿ ਪਰਨਾ ॥
ਜਿਤ ਦਰਿ ਤੁਮੁ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਣਾ ॥ ਤਿਤੁ ਦਰਿ ਤੂੰਹੀ ਪਛੁਤਾਣਾ ॥੧॥
ਐਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਡੂਬੇ ਭਾਈ ॥ ਨਿਰਾਪਰਾਧ ਚਿਤਵਹਿ ਬੁਰਿਆਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਫਿਰਹਿ ਹਲਕਾਏ ॥ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਉਠਾਏ ॥
ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਚੇਤੈ ਨਾਹੀ ॥ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬਹੁਤੀ ਰਾਹੀ ॥੨॥
ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਘਨੇਰੇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਬਿਖਿਆ ਉਤਰੀ ਘੇਰੇ ॥
ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ॥ ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਕਹੀ ਨ ਸੀਝੈ ॥੩॥
ਮੂਰਖ ਬਾਮਣ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮਾਲਿ ॥ ਦੇਖਤ ਸੁਨਤ ਤੇਰੈ ਹੈ ਨਾਲਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੇ ਹੋਵੀ ਭਾਗੁ ॥ ਮਾਨੁ ਡੋਡਿ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਾਗੁ ॥੪॥੮॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੭੨]

੨. ਜਿਹ ਮੁਖ ਵੇਦੁ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਨਿਕਸੈ ਸੋ ਕਿਉ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬਿਸਰੁ ਕਰੈ ॥

ਜਾ ਕੈ ਪਾਇ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਲਾਗੈ ਸੋ ਕਿਉ ਪੰਡਿਤੁ ਹਰਿ ਨ ਕਰੈ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੯੭੦]

ਇਸ ਲਈ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸੇ ਪਾਖੰਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਕਬੀਰ ਬਾਮਣੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਜਗਤ ਕਾ ਭਗਤਨ ਕਾ ਗੁਰੁ ਨਾਹਿ ॥

ਅਰਝਿ ਉਰਝਿ ਕੈ ਪਚਿ ਮੁਆ ਚਾਰਉ ਬੇਦਹੁ ਮਾਹਿ ॥੨੩੭॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੭]

ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੇ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਤਤ-ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣੀ ਪਈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ, ਤੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਚਾਰੇ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਾਲੇ ਆਪ ਫਸੇ ਹੋ ਤੇ ਨਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਐਸੇ ਪਾਖੰਡੀ ਅਗਿਆਨੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਕਬੀਰ ਮਾਇ ਮੁੰਡਉ ਤਿਹ ਗੁਰੁ ਕੀ ਜਾ ਤੇ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਆਪ ਡੂਬੇ ਚਹੁ ਬੇਦ ਮਹਿ ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ ॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੬੯-੭੦]

ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਗਵਾਇ ॥

ਜਿਨ ਕੈ=ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਗਵਾਇ=ਗਵਾ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਫਕੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਜਿਨ ਕੈ ਪਲੈ ਧਨੁ ਵਸੈ ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਉ ਫਕੀਰ ॥

ਜਿਨ੍ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਵਸਹਿ ਤੇ ਨਰ ਗੁਣੀ ਗਗੀਰ ॥ [ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੨੮੭]

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਗਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਮਾਲਕ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਓ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾ ਕੋ ਸੁਆਮੀ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥

[ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੯੮]

੨. ਜਿਨ ਕੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਸਦ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਤਿਨ ਕੰਉ ਰਖਣਹਾਰਾ ॥

[ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰੁ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੫੯੨]

ਗੁਣ ਰਵਹਿ ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ=ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵਹਿ=ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸਦੀ ਜੋਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇ=ਮਿਲਾ ਲੈਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ

ਯਥਾ— ੧. ਗੁਣ ਗਾਉ ਮਨਾ ਅਚੁਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ਸਭ ਤੇ ਉਚ ਦਇਆਲਾ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੪੯]

੨. ਗੁਣ ਗਾਇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੁਖ ਨਾਸੇ ਰਹਸੁ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਘਣਾ ॥

[ਸੂਗੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੭੮]

ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਵਿਰਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦਹਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਇਸ ਜੁਗ=ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਨ, ਜੋ ਚਿਤੁ=ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਬਿੰਦਹਿ=ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਹਰਿ ਸਚਾ ਸੇ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸੱਚਾ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਦਰਿ ਕਰੇ=ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮਿ=ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਇ=ਲਿਵ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੧੨੯]

੨. ਨਦਰੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੩੫]

ਮਃ ੩ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਤੀਆ ਸਬਦਿ ਨ ਲਗੋ ਭਾਉ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵ=ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਿਸਦਾ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ :

ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਕਮਾਵਣਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘੁ ਬਹੁ ਸੁਆਉ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਬਹੁ=ਬਹੁਤਾ ਸੁਆਉ=ਸੁਆਦ ਲੈਣ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਮਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੀਰਘੁ=ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਹੋਇਆ, ਭਾਵ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ਨ ਕੀਨੀਆ ਕਿਆ ਓਹੁ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਸਬਦੈ ਸਾਰੁ ਨ ਜਾਣਈ ਬਿਖੁ ਭੂਲਾ ਗਾਵਾਰੁ ॥ [ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੫੮੯]

੨. ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨ ਕੀਨੀਆ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਨ ਲਗੋ ਪਿਆਰੁ ॥

ਮਤ ਤੁਮ ਜਾਣਹੁ ਓਇ ਜੀਵਦੇ ਓਇ ਅਪਿ ਮਾਰੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥

[ਵਾਰ ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੮੯]

ਮਨਹਠਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਇ ॥

ਮਨ ਦੇ ਹਠਿ ਕਰਕੇ ਕਰਮ=ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਵਣੇ=ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ=ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜੋਨੀ ਪਾਇ=ਜੋਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜਿਸ ਨੋ ਆਪੇ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥

ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਫਲੁ=ਸਹਿਤ ਗਿਆਨ ਫਲ ਦੇ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪੇ=ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇ=ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਲਗੰਨਿ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੭੫੫]

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਨਾਮ ਧਨੁ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਨਦਰੀ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਦਰਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਪਲੈ=ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ ਪਾਇ=ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਭ ਵਡਿਆਈਆ ਹਰਿ ਨਾਮ ਵਿਚਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਈਐ ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਭ=ਸਾਰੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆ=ਜਸ, ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰੇ ਹਰੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਈਐ=ਧਿਆਉਣਾ ਕਰੀਏ।

ਯਥਾ— ਕਲਿ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਈ ॥

[ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੧੭੫-੭੬]

ਜਿ ਵਸਤੁ ਮੰਗੀਐ ਸਾਈ ਪਾਈਐ ਜੇ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥

ਜਿ=ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਲਾਈਐ=ਲਾਉਣਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੇ=ਜਿਹੜੀ ਭਾਵ

ਜੋ ਭੀ ਵਸਤੁ=ਪਦਾਰਥ ਮੰਗੀਐ=ਮੰਗੀ ਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ ਜਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਯੋਨਾ ॥

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਮੇਰੇ ਜੀਅਝੇ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੬੬੯-੭੦]

ਗੁਹਜ ਗਲ ਜੀਅ ਕੀ ਕੀਚੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਸਿ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥

ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਜੀਅ=ਦਿਲ ਦੀ ਗੁਹਜ=ਗੁਪਤ, ਭਾਵ ਵੱਡੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਅਪਮਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣਿ ਜਗਿਆਸੂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਓਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਔਗੁਣ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਵਾਰਤਾ ਕਹਿਣੀ—ਤੁੱਤੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ, ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਮਿਥਲਾ ਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਪੁਸ਼ਪ ਵਾਟਿਕਾ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦੋਂ ਸੀਤਾ ਫੁੱਲ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਆਈ ਤਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਾਜ ਪੁੱਤਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੂਪਰਾਂ (ਝਾਂਜਰਾਂ) ਦਾ ਖੜਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀਤਾ ਵੱਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨੇਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਮ ਜੀ ਵੱਲ। ਸੀਤਾ ਲਛਮੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ। ਪੂਰਬਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਨ ਪਿਛਲੇ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਲਗੇ। ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਛਮਣ ਕੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਰਾਤਾ! ਇਹ ਤਾਂ ਨੂਪਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧੌਂਸਾ ਖੜਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਵਾਰਤਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹੀ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ! ਅੱਜ ਤਕ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਮੰਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਅੱਜ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ? ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਦੇਵ ਵਿਸ਼ਵਾ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਰਾਮ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਇਸਤਰੀ ਕੋਈ ਪਰਾਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸੰਜੋਗ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਤੁਹਾਡੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਗੁਹਜ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਹਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਦੇਇ ਸਭ ਭੁਖ ਲਹਿ ਜਾਈਐ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੀ ਸਭ=ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਭੁਖ ਲਹਿ ਜਾਈਐ=ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਫਿਰ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਯਥਾ— ਤਿਸਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਉਤਰੈ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਏ ਤਿਨੁ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥ [ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੪੫੧]

ਜਿਸੁ ਪੁਰਬਿ ਹੋਵੈ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈਐ ॥੩॥

ਜਿਸ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਰਬਿ=ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਆ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਪੁਰਬ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਈਐ=ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੯੪

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੫੧]

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥ ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਧਿਆਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥ ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਦੁਖੁ ਵਰਤੈ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ॥ ਕਰਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੀਐ ਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ॥ ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਅੰਦਰੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥੧॥ ਮ: ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਹੈ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਣੁ ਬੋਲਣਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧਿਰੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥੨॥ ਮ: ੩ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੈਲੇ ਮਰਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਜਾਈ ॥ ਅੰਦਰਿ ਸੰਸਾ ਦੁਖੁ ਵਿਆਪੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧਾ ਨਿਤ ਮਾਰ ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਸੂਤੇ ਕਬਹੁ ਨ ਜਾਗਹਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ॥ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਸਬਦੁ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਬੀਚਾਰ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਨਾਨਕ ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ॥੩॥ ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸਚੁ ਬਖਸੀਅਨੁ ਸੋ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕੁ ਕਢਦਾ ਹੋਰਤੁ ਹਟਿ ਨ ਵਥੁ ਨ ਵੇਸਾਹੁ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਹਰਿ ਰਾਸਿ ਲਏ ਵੇਮੁਖ ਭਸੁ ਪਾਹੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀ ਹਰਿ ਭਗਤ ਹਰਿ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਤਿਨਾ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਹੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨੁ ਲਦਿਆ ਸਦਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥੧॥

ਸਲੋਕ ਮ: ੩ ॥

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਕਪਟ-ਛਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਸਦਾ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਇਉਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਧਿਆਨੁ ਨ ਲਾਗੈ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਿ=ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਕਪਟ=ਛਲ, ਫਰੋਬ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਯਥਾ— ੧. ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਭਗਉਤੀ ਕਹਾਏ ॥ ਪਾਖੰਡਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਦੇ ਨ ਪਾਏ ॥

[ਵਾਰ ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੮੮]

੨. ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਰਸਨਾ ਝੂਠੁ ਬੋਲਾਇ ॥

ਕਪਟਿ ਕੀਤੈ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨ ਭੀਜੈ ਨਿਤ ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਸੁਭਾਇ ॥

[ਵਾਰ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੫੧੨]

੩. ਅੰਤਰਿ ਅਗਿਆਨੁ ਭਈ ਮਤਿ ਮਧਿਮ ਸਤਿਗੁਰਿ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨਾਹੀ ॥

ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ ਸਭੁ ਕਪਟੋ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਕਪਟੇ ਖਪਹਿ ਖਪਾਹੀ ॥

[ਵਾਰ ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੬੫੨]

੪. ਘੁਘਰ ਬਾਧਿ ਬਜਾਵਹਿ ਤਾਲਾ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਫਿਰਹਿ ਬੇਤਾਲਾ ॥

[ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੪੮]

੫. ਰਾਗਿ ਨਾਦਿ ਮਨੁ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਮਹਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥

[ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੩੪੨]

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੁਖਵਾਕ ਦੀ ਮੂਲ ਤੁਕ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਪਟ-ਛਲ ਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪਰ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਬਾਂਦਰ ਦੀ—ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਸ਼ੇਰ ਰਹਿੰਦਾ ਜਿਸਦਾ ਅਹਾਰ ਦੂਸਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ ਭੋਜਨੁ ਮਾਸ ॥**

[ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੮੦]

ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਅਹਾਰ ਮਾਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੱਥ ਨਾ ਲੱਗਾ, ਭੁੱਖ ਬੜੀ ਸਤਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਭਾਵੇਂ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਹੀ ਜੀਵ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਾ ਲੱਭਾ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਦੇ ਹੇਠ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਤੱਕਿਆ। ਦੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਛਲੀਆ ਸੁਭਾਅ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਲੱਗਾ। ਤੋਰ ਤੋਂ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਭੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਂਦਰ ਬੜਾ ਚੁਕੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਦਰਖਤ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਲਈ ਮੋਟੇ ਤਣੇ ਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਹੱਥ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਬਾਂਦਰ ਉਤਾਹਾਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਹਮ ਤੋ ਬੈਸਨਵ ਮਤ ਧਰਯੋ ਦੇਖ ਦੇਖ ਪਗ ਪਾਹਿ ॥ ਮਤ ਕੋਊ ਹਮ ਕੋ ਪਾਪ ਹੋਇ ਜੀਵ ਜੰਤ ਮਰ ਜਾਹਿ ॥** ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਂਦਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਉਤਾਹਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਇਹ ਭੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸੁਚੇਤ ਭੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੀ ਵਿਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਝਪਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਝਪਟ ਮਾਰੀ, ਪਰ ਬਾਂਦਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਸਤਾਦ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਕੋ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਦ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਰੋਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਸਖਤ ਸਮਾ ਸੋ ਬੀਤਿਆ ਸੁਖ ਸੇ ਕਹੋ ਬਹਾਰ ॥ ਮਰਨ ਤੇ ਤੋ ਉਬਰਿਓ ਅਬ ਕਿਉਂ ਰੋਵਤ ਯਾਰ ॥** ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਂਦਰ ਹਸ ਪਿਆ ਔਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੋਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਹੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਰੋਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਾਧ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਤੇਰਾ ਸਾਧ ਰੂਪ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਹੀ ਗਵਾ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਸ ਉਪਰ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਮਰਨੇ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵਨ ਕੀ ਨਹੀਂ ਆਸ ॥ ਰੋਵਤ ਹੂੰ ਇਸ ਬਾਤ ਪਰ ਕਲ ਮਹਿ ਐਸੇ ਸਾਧ ॥** ਸੋ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਥੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਛਲ, ਫਰੇਬ, ਕਪਟ ਨੰਗਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਕਪਟ, ਛਲ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਸਾਧ ਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਸੁਭਾਅ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਪਰਾਇਆ ਤਨ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਪਕ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਦੁਖ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ ਬਗਲ ਸਮਾਧੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਬਗਲੇ ਨੂੰ ਗਰੁ ਨਾਲ ਤੱਕੋ ਤਾਂ ਨਦੀ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਲੱਤ ਦੇ ਭਾਰ ਦੋਵੇਂ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਐਸੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਹੈ, ਪਰ ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਇੱਕ ਛਲ

ਸੀ। ਇਹ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਐਸਾ ਪਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ ਕੈ ਬੈਠਿ ਰਹਿਓ ਬਕ ਧਿਆਨ ਲਗਾਇਓ ॥

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਸ੍ਰਯਾ ੯, ਅੰਗ ੧੫]

ਸੋ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪਾਜ ਨੰਗਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀਚਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਖੰਡੀ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ—ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਬੜੇ ਕਿਰਤੀ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ ਰਹੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੋਂ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਬਹੱਤਰ (੭੨) ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਪਏ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਭੀ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਪੜੇ ਧੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਾਖੰਡੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸੇ ਘਾਟ 'ਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰੁਪਇਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਬੰਸਲੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਬੰਸਲੀ ਤੇ ਗਲ ਵਾਲਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ ਲਾਹ ਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧੂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ ਤੇ ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਬੰਸਲੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਸਨ ਹੇਠ ਰੱਖ ਲਈ ਤੇ ਆਸਨ ਦੇ ਬਸਤਰ ਨਾਲ ਢਕ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਗੂੜੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਕੋਈ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੁਪਇਆ ਦੀ ਬੰਸਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨੇੜੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇੜੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਜੋ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਵਾਲਾ ਗਰੀਬ ਛੀਂਬਾ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਚੋਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੀਸਰੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚੋਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਘਰ-ਬਾਰ, ਪਦਾਰਥ, ਮਾਇਆ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅੱਰ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਾਪ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਭੀ ਹੈ ਅੱਰ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਭੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ। ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਤੇਰਾ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਪੁਰਸ਼ਾਂ! ਮੈਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕਦੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੱਖ ਜਿੰਨੀ ਵਸਤੂ ਭੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਕਿਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਹੀ ਹਰਾਮ ਦਾ ਧਨ ਖਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਸੰਗੀਆਂ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਆਇਆ। ਰੋਲਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਝਗੜਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਦੀ 'ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ

ਜਾਂ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ। ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਨਾਲੋਂ ਝਗੜਾ ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਬੜਿਆ ਠੀਕ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਐਸਾ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ, ਤੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਿਥੋਂ ਵਾਪਸ ਕਰਨ, ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਾ ਮੁੱਕੀ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਹੋਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਐਸੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਚੱਲ ਪਈ, ਜਿਸ ਹਵਾ ਨਾਲ ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਆਸਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ ਲੜਕੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੀ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਰਨਾ ਪਾ ਕੇ ਚੰਗਾ ਘੜੀਸਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ। ਚੰਗੀ ਕੁੱਟ ਮੁਰੰਮਤ ਹੋਈ ਅਰ ਉਸ ਸਾਹੂਕਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਬੱਚੇ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਕਿ ਭਗਤ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਵਸ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਚੋਰ ਤੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਸਮਝ ਬੈਠਾਂ। ਇਸ ਪਾਪ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵਾਂਗਾ? ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਪਾਖੰਡੀ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਅਰ ਉਹ ਪਾਖੰਡੀ ਆਪਣੀ ਹੋਈ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ 'ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਮੂਲ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਮਨਮੁਖ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਕ ਜੋ ਕਪਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਕੀ ਲਗਣਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਪਾਖੰਡੀ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ਸਾਧੁ ਕੁੰਚ ਛੋਡੈ ਬਿਖੁ ਨਹੀ ਛਾਡੈ ॥

ਉਦਕ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਬਗੁ ਧਿਆਨੁ ਮਾਡੈ ॥੧॥

ਕਾਹੇ ਕਉ ਕੀਜੈ ਧਿਆਨੁ ਜਪੰਨਾ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸੁਧੁ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਅਪਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਸਿੰਘਚ ਭੋਜਨੁ ਜੋ ਨਰੁ ਜਾਨੈ ॥

ਐਸੇ ਹੀ ਠਗਦੇਉ ਬਖਾਨੈ ॥੨॥

ਨਾਮੇ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਲਾਹਿ ਲੇ ਝਗਰਾ ॥

ਰਾਮ ਰਸਾਇਨ ਪੀਓ ਰੇ ਦਗਰਾ ॥੩॥੪॥

[ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ, ਅੰਗ ੪੮੫-੮੬]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈ ਹਰਿ ਧਯਾਨ ਨਹੀਂ, ਸੁਭ ਪੰਥਨ ਤੇ ਮਿਟ ਜਾਵਹਿੰਗੇ ॥

ਤਜਿ ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਅਸ਼ੰਕ ਰਹੇ, ਜਗ ਭੀਤਰ ਸਿਧ ਕਹਾਵਹਿੰਗੇ ॥

ਤਜਿ ਪੰਥ ਸਨਾਤਨ ਮਾਹਿ ਕਲੂ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਪੰਥ ਚਲਾਵਹਿੰਗੇ ॥

ਜਗ ਫੈਲੇਗੇ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਕਲੂ, ਸੁਭ ਸੰਤ ਅਨਾਦਰ ਪਾਵਹਿੰਗੇ ॥੧੩੫॥

[ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨਾਟਕ, ਅਧਿ: ੩]

੨. ਜਗ ਤਜੈਂ ਨ ਮਾਯਾ ਮੋਹ, ਨਾਮ ਅਤੀਤ ਕਹਾਵੈਂ ॥

ਘਰ ਮੈਂ ਲੇਹਿੰ ਕੁਸੀਦ, ਭੀਖ ਪੁਨ ਮਾਂਗਨ ਜਾਵੈਂ ॥

ਰੈਨ ਕਰੇਂ ਰਸ-ਭੋਗ ਦਿਨੇ ਤਨ ਭਸਮ ਲਗਾਵੈਂ ॥

ਆਪ ਕਰੈਂ ਸਭ ਪਾਪ, ਔਰ ਕੋ ਧਰਮ ਬਤਾਵੈਂ ॥

ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਅਤੀਤ ਸੁ ਮੈਂ ਕਰੇ, ਨਖ-ਸਿਖ ਲੋ ਅਭਿਮਾਨ ਅਤਿ ॥

ਉਰ ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਦਮੜਾ ਚਹੈਂ ਕਬਹੂੰ ਨ ਹੋਵੈ ਰਾਮ ਰਤਿ ॥੯੨॥

[ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰ ਨਾਟਕ, ਅਧਿ: ੩]

ਐਸੇ ਮਨਮੁਖ ਕਪਟੀਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅੱਗੇ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਕਾਰ ਕਮਾਵਣੀ ਦੁਖ ਵਰਤੈ ਦੁਖ ਆਗੈ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖ ਕਪਟੀਆਂ ਨੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੁਖ ਦੀ ਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਦੁਖ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਰਤੈ=ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਗੈ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਭੀ ਦੁਖ ਨੂੰ ਵਰਤੈ=ਭੋਗਣਗੇ।

ਕਰਮੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੀਐ ਤਾ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ॥

ਪਹਿਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਰਮੀ=ਕਰਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੇਟੀਐ=ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਸਚ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ=ਬਿਰਤੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸਦ ਜਲੈ ਸਰੀਰਾ ॥ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਭੇਟੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥ [ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੬੮]

ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਅੰਦਰੁ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਹਜੇ=ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੁਖ, ਭਾਵ ਆਤਮ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇ=ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ ਤੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਭਾਗੈ=ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਹੈ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ਮਨਿ ਭਾਇਆ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੰਗੁ=ਅਨੰਦ ਅਥਵਾ :-ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਲਗਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਅਰਾਧਿ ਹਰਿ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਰਾਮ ॥

[ਰਾਗ ਬਿਹਾਰਾੜਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੫੩੮]

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਣੁ ਬੋਲਣਾ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਸਫਲ ਹੈ, ਵਾ—ਗੁਰਮੁਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਵਾ—ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਭਾਵ ਦਰਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜਸ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਸਦਾ=ਨਿਤ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਇਕੋ ਆਪਿ ਫਿਰੈ ਪਰਛੰਨਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਖਾ ਤਾ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

[ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੧੧]

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ ਤਿਮਰ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਿਮਰ=ਅਤਿਸੈ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਤਿਮਰ ਅੰਧੇਰੁ=ਮਹਾਂ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਯਥਾ— ੧. ਉਗਵੈ ਸੂਰੁ ਨ ਜਾਪੈ ਚੰਦੁ ॥ ਜਹ ਗਿਆਨੁ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਅਗਿਆਨੁ ਮਿਟੰਤੁ ॥

[ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੭੯੧]

੨. ਅੰਧਿਆਰੈ ਦੀਪਕ ਆਨਿ ਜਲਾਏ ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ ਗੁਰੁ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ॥

ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਸਿਓ ਘਰਿ ਵਸਤੁ ਲਹੀ ਮਨ ਜਾਗੇ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੧੭੨]

੩. ਜਿਉ ਅੰਧੇਰੈ ਦੀਪਕੁ ਬਾਲੀਐ ਤਿਉ ਗੁਰ ਗਿਆਨਿ ਅਗਿਆਨੁ ਤਜਾਇ ॥

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੩੯]

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮੈਲੇ ਮਰਹਿ ਗਵਾਰ ॥

ਮਨਮੁਖ ਮੂਰਖ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ਕਰਕੇ ਮੈਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਰਾਖਿਆ ਉਰ ਧਾਰਿ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ ਮੈਲ ਤੋਂ ਨਿਰ=ਰਹਿਤ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰਾਖਿਆ ਹੈ।

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਜਾਈ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭਨਤਿ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ ਜਨੋ! ਸੁਣਨਾ ਕਰੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆ ਮੰਨਣ ਰੂਪ ਸੇਵਾ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ=ਹੰਗਤਾ-ਮਮਤਾ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅੰਦਰਿ ਸੰਸਾ ਦੁਖੁ ਵਿਆਪੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧਾ ਨਿਤ ਮਾਰ ॥

ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖਦਾਈ ਸੰਸਾ=ਭਰਮ ਵਿਆਪੇ=ਬਿਆਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਭਾਵ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਾ—ਅੰਦਰ ਸੰਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਸਿਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰੀ ਧੰਧੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੁਜੈ ਭਾਇ ਸੁਤੇ ਕਬਹੁ ਨ ਜਾਗਹਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਤ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੇ। ਵਾ—ਦੂਤ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਕਦੇ ਵੀ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਹਿ ਸਬਦੁ ਨ ਵੀਚਾਰਹਿ ਇਹੁ ਮਨਮੁਖ ਕਾ ਬੀਚਾਰ ॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਬਦ=ਉਪਦੇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵੀਚਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਹੈ।

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਭਾਇਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ

ਨਾਨਕ ਜਮੁ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ॥੩॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਇਆ=ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਆਰ=ਖ਼ਰਾਬ ਕਰਨਗੇ।

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸ ਨੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸਚੁ ਬਖਸੀਅਨੁ ਸੋ ਸਚਾ ਸਾਹੁ ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੱਚੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਾ ਸਾਹੁਕਾਰ ਹੈ।

ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਲੋਕੁ ਕਢਦਾ ਹੋਰਤੁ ਹਟਿ ਨ ਵਥੁ ਨ ਵੇਸਾਹੁ ॥

ਸਾਰਾ ਲੋਕੁ=ਜਗਤ ਉਸ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜੀ=ਮੁਥਾਜੀ ਕਢਦਾ, ਭਾਵ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵਸਤੂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੇਸਾਹੁ=ਭਰੋਸਾ ਹੈ।

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸੁ ਹਰਿ ਰਾਸਿ ਲਏ ਵੇਮੁਖ ਭਸੁ ਪਾਹੁ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਰਾਸਿ=ਪੂੰਜੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੁਆਹ, ਵਾ-ਲਾਹਨਤਾਂ ਰੂਪ ਸੁਆਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀ

ਹਰਿ ਭਗਤ ਹਰਿ; ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਤਿਨਾ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਹੁ ॥

ਜੋ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਾਪਾਰੀ ਹਨ, ਉਹੀ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਗਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜਮ ਜਾਗਾਤੀ=ਮਸੂਲੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਜਨ ਨਾਨਕਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨੁ ਲਾਦਿਆ ਸਦਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਨੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਗੱਡੇ ਵਿੱਚ ਲਾਦਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਬੇ-ਪਰਵਾਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਮੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਲਾਦਿਆ ਬਿਖੁ ਲਾਦੀ ਸੰਸਾਰਿ ॥ [ਗਉੜੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਅੰਗ ੩੪੬]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥